

FOTOD | Kuidas sündis Pätsu pea skulptuur? „Kiviraidurite silmi tuleb särts – nad allutavad materjali endale.“

„Tööpäevad olid vahel nii pikad, et kiviraidurid tegid senimaani, kuni tööriista enam käes ei jaksanud hoida,“ kirjeldab skulptor Gea Sibola Hansen, kuidas valmis president Konstantin Pätsi monument. Missugust pingutust nõudis palju kõneainet tekitanud skulptuuri loomine?

Pätsi pea loomise teekond on olnud käänuline. Korduvalt napsisena autorooli istunud kiviraidur Margus Kurvits mõisteti vangi, mistap tuli töö kärmelt üle anda uuele tegijale.

Õnn ja vaev maandus skulptor Gea Sibola Hanseni ja tema kiviraidurist abikaasa Brian Lang Hanseni perefirma Kivi Kunst OÜ õuele. Materjal – 23tonnine graniitblokk – toodi suure veoauto ja veel suurema kraanaga Sael asuvasse töökotta maikuus.

Ajasurve oli meeletu. Nelja kuuga tuli ära teha aasta töö. „Meie elu jäi seisma. Kõik muu panime kõrvale,“ lausub Gea.

Kokku aeti viieliikmeline meeskond kiviraidureid, kellele käis kindlate töödega abiks veel kaks abilist. Ehk Pätsi pea valmis seitsme mehe käte all. Gea enam ise kivi ei raiu. Tema oli taustajõud, kes jälgis, et kõik sujuks ja töötegijatel oleks kõik olemas.

Tööd alustati sisuliselt nullist. Kurvits oli jõudnud vaid Pätsi kukla kumerust kivist välja raiuma hakata. „Kiviraidurite silmi tuleb särts – nad peavad selle kivi endale allutama. Need on väga erilised inimesed, kes tõesti valdavad ja tunnevad kivikunsti,“ räägib Gea.

Kivi toodi Rootsist Hansenite soovitatud karjäärast. Graniit peab pärinema sügavast kihist, et ta oleks võimalikult tihe. Gea lausub, et abikaasa Brian tunneb hea skulptuurikivi ära lõhna järgi. „Ma ei tea, mis müstika see on, aga kiviraiduritel on oma trikid,“ lausub Gea.

Brian sõnab, et materjal ise polegi nii kallis. Küll aga tuleb palju raha välja käia selle transpordi ja tõstmise eest. Ühe kuupmeetri kivi hind on kesketlābi 700–800 eurot. Pätsi pea raiuti välja umbes kuue-seitsme kuupmeetri graniidi seest.

Hansenite töökoja õuel seisab pea penoplastist mudel, millelt sirkliga mõõte võeti. Seejärel kanti need kivilahmakale, millest

ohtuleht.ee

Estonia teater
Teater

hakati skulptuuri välja raiuma haamri ja meisliga. „See on tegelikult väga lihtne!“ lausub Brian, kes on kiviraiduri ametit pidanud 40 aastat.

Kiviraiduri varustuse hulka kuuluvad kõrvatropid ja -klapid, kaitseprillid ning mask. Gea naerab, et kiviraidurid näevad tööhoos välja nagu tulnukad. Kuigi töötatakse väljas, kivitolmupilv pea kohal, siis Gea sõnul on kiviraidurid hea tervisega.

„Värskes õhus ja nii,“ lausub Gea.

Kiviraidur Martin kommenteerib taamalt: „Värskes?!“

„Ikka tolm, tolm!“ naerab Brian.

„See on töö, mis peab meeldima,“ lausub Gea. „Tolmu ja mustust on palju, aga välja tuleb ilus kunst. Oskusi on muidugi palju vaja.“

Gea sõnul jääb pahatihti mainimata, kes on ühe või teise kunstiteose looja. Niisiis: Pätsi pea kujur on Vergo Vernik, arhitekt Toivo Tammik. Mõnikord kaasab skulptor arhitekti, teinekord jälle vastupidi.

Ka Hansenid esitasid konkursile ideekavandi: jalutav president Päts, kepp käes, kuldne presidendikett kaelas. Koostöös arhitekt Mai Šeiniga kavandatud teos tulnuks mustast graniidist.

Kolmemeetrine skulptuur oleks seisnud poolemeetri kõrguse aluse peal. Skulptuuril pidi Pätsi seljatagune osa olema n-ö lagunenu, sümboliseerimaks tolle perioodi kokkuvarisemist.

Oma töökoda rentima asudes lootsid Hansenid, et kunsti tegemisest saab ära elada. Päriselu nii roosiliseks ei osutunud.

Töökoda võtab vastu kõiksugu tellimusi hauakividest auhinnaskulptuurideni. Avalikud asutused on kohustatud soetama ühe protsendi ehituskulude ulatuses nn protsendikunsti, nii et osaletakse nendel konkurssidel, aga monumentaaltaieseid tellivad ka omavalitsused.

Hansenid on teinud ka restaureerimistöid nii Rootsi kui Taani lossidele ja muinsuskaitse all olevatele objektidele.

Pärnu maantee ääres asuv maja sobib kivitöökojaks ideaalselt, sest nõukogude ajal tegutses ruumides ARS Monumentaal – monumentaalkunsti ateljee. Soov saada skulptoriks küpses Geas 21aastaselt. Eesti kunstiakadeemias kolmandal kursusel õppides saadeti ta töökotta praktikale. Pärast õpinguid siirdus Gea aastateks Rootsi, kuid jõudis 2014. aastal ringiga tagasi samasse töökotta.

Töökoja tagumises otsas ateljees näeb läbilõiget Gea

loomingust. Osa töid läheb müüki, osa näitustele. Ainuüksi suvel eksponeeriti Gea töid Tallinnas, Tartus, Viinistus, Tõrvas, Pärnus, isikunäitusel Rakveres ning Rootsisis.

„Aktiivne aeg on olnud. Sellepärast on meil ka Jack Russelli terjer, ta sobib meie iseloomuga. Nüüd on ta juba vanaproua ja märksa rahulikum,“ naerab Gea. Terjer Laura järgi on tehtud ka betoonist skulptuur „Rõõmurull“.

Nüüd peaks Gea sõnul puhkama, aga kuna hulk töid jäid pausile, tuleb need ära lõpetada. „Esimene päev magasime välja. Külmkapis ulus tuul, otsustasime turule minna, aga pärast poolt tundi olime mõlemad juba nii väsinud,“ muljetab Gea.

Kivikunst kui selline on paraku Gea sõnul välja suremas.

„Aastatega on kogunenud nii palju kogemusi. Sooviks neid edasi anda,“ lausub Gea. Hansenite juures on kätt proovimas käinud nii mõnigi, kuid kiviraiduriks saamine eeldab kindlat suhtumist ja hoiakut. Üheski koolis seda ametit õppida ei saa.

Lootus pole siiski surnud. Möödunud aastal leidsid Hansenid endale õpipoiss Martini, kellest nüüdseks on saanud täiskohaga töötaja.

„Kunst on ääretult vajalik igal pool,“ arutleb Gea. „Me ei märkagi, kui palju kunstiga seotud oleme. Ükski töö ei saa kunagi kõigile meeldida, küll aga peab ta kuidagi kõnetama või olema arhetüüpne.“

Gea on kursis pilapiltide ja naljadega, mis Pätsi peast loodud. Näiteks on ajakirjanik Kaupo Meiel sotsiaalmeedias nimetanud Pätsi pead ilmaennustuskujuks. Graniit värvub vihmas tumedamaks ehk kui pea on laiguline, sajab hoovihma. Kui pea on üleni tume, sajab kui oavarrest. Kui peale on ilmunud valge mütsike, sajab lund.

„See tähendab, et inimesed loovad lugusid. Las ta siis kerib. Vaatame, kuhu see jõuab,“ lausub Gea, kes ei näe nalju kuidagi negatiivsena.

Kuna Pätsu peast on palju juttu olnud, käisid selle valmimist uudistamas nii kunstiinimesed kui ka teised asjahuvilised. Üks paar isegi tantsis kuju ees. Gea resümeerib: „Praegu võtame seda lihtsalt tööna, aga tegelikult läheb see ju ajalukku.“

Pätsi monument avatakse reedel, 21. oktoobril kell 14 [Estonia teatri](#) tagusel Uuel turul. Taiese pühitsevad Eesti kirikute nõukogu esimees peapiiskop Urmas Viilma ja Eesti apostlik-õigeusu kiriku metropoliit Stefanus. Sõna võtavad president Alar Karis, Tallinna linnapea Mihhail Kõlvart, mälestusmärgi

kavandivõistluse žürii esimees Rein Veidemann ja Madis Päts. President Konstantin Pätsi Venemaalt leitud säilmed sängitati 21. oktoobril 1990 Eesti Muinsuskaitse Seltsi eestvõttel kodumulda. Sel kuupäeval on igal aastal peetud presidendi haua Tallinna Metsakalmistul hingepalve. 21. oktoobril kell 12 loeb hingepalve ülempreester Aleksander Sarapik.

Konstantin Pätsi haud Toilas.

(Aldo Luud)President Pätsi kujusid on juba mitmel pool Eestis, ainuüksi Tallinnas asub juba kolm Pätsi pead!

Konstantin Pätsi kujusid jagub üle Eesti juba sedavõrd palju, et sunnib Pätsi pärandis kahtlejad küsima, kui palju me neid siis vajame? Pätsi ennast liigeses tagasihoidlikkuses kahtlustada ei saa, sest esimese monumentidest lubas ta püsti panna juba enda eluajal. Kui presidendi roosiaia monument on enamiku uudishimulike silmade eest varjatud, siis Metsakalmistule pääseb iga soovija.

Konstantin Pätsi haud Metsakalmistul.

(Erki Pärnaku)

Meenutagem, et Trivimi Velliste hüüdis taasiseseisvumise aegu nõudlikult: „Kus on Konstantin Pätsi haud? Me tahame sinna lilli viia!“ Nüüd on juures veel üks koht, kuhu Velliste lilledega minna saab.

President Konstantin Pätsi monument Tallinnas Kadrioru roosiaias.

(Teet Malsroos)